

ناره‌زایی به‌نزین له ئیران

19-11-2019

نووسه‌ره‌کان

زریان رۆژه‌لاتی

کورتە : زۆری نه‌خایاند هه‌تا کاریگه‌ریی دۆمینه‌یی رووداوه‌کانی عێراق و شه‌پۆلی دووه‌می به‌هاری عه‌ره‌بی له‌سه‌ر ئیران به‌روونی ده‌رکه‌وت. ب‌پاری دوونرخکردنی به‌نزین و گرانکردنی سێ قاتی به‌نزینی ئازاد، وایکرد ناره‌زاییه‌کانی جه‌ماوه‌ر، به‌نزین ئاسا گر بگه‌یت و به‌خیرایی، له‌ نزیکه‌ی 50 شار و شارۆچکه‌ی جیاوازا ب‌لاوبه‌یته‌وه‌.

زىريان رۆژھەلآتى |

زۆرى نەخاياند ھەتا كارىگەرىيى دۆمىنەيى رووداۋەكانى عىراق و شەپۇلى دوۋەمى بەھارى عەرەبى لەسەر ئىران بەرپوونى دەرگەوت. بىرپارى دوونىرڭىردى بەنزىن و گرانىردى سى قاتى بەنزىنى ئازاد، واىكرد ناپەزايىيەكانى جەماۋەر، بەنزىن ئاسا گىر بگىرېت و بەخىرايى، لە نىزىكە 50 شار و شارۋچكەى جىاۋازدا بىلواوبىتەۋە.

بىرپارى گرانىردى نىزى بەنزىن لە 1000 تەنەۋە بۇ 3000 تەنە بەشپۇەى ئازاد و بۇ 1500 تەنەنىش بۇ ئەۋ بەنزىنەى ھىكۋومەت ۋەك پىشكىكى دىارىكراۋ دەيداتە خەلك كە ئەۋىش بەرپۇزەبەكى بەرچاۋ كەمكراۋەتەۋە، ناپەزايى فراۋانى خەلكى لىكەۋتەۋە. كاردانەۋەى ھىزە ئەمىنىيەكانىش بە تايبەتى لە خوزستان و ناۋچە كوردنشىنەكان زۇر لە شوپنەكانى دىكە توندتر بوۋە. لە ماۋەى سى سالى رابردوۋىشدا ئەمە چۈرەمىن جاره كە خەلكى ئىران بەشپۇەىيەكى بەرپىلوا ناپەزايى لە دۇخى ئابوۋرى و سىياسى دەرەبىن. ھەم لەبەر دۇخى ناۋخۇيى و ھەم لەبەر ئەۋ پىگەبەى كە تاران لە سىياسەتى ناۋچەكەدا ھەبەتى، ناپەزايى جەماۋەر لەۋچ گىرنگە و ئەگەر درىژە بگىشى، كارىگەرىيەكانى تەنبا بەۋ ۋىلتەۋە سىنووردار نامىنىت.

بە ئەگەرى زۇر بەككە لە ئامانجەكانى ئىران لە زىادىردى نىزى بەنزىن، زىادىردى داھات و ھەۋىلدا بۇ زىادىردى ھەناردەكردى بەرھەمە نەۋىتتەبەكى ۋەك بەنزىن بۇ دەرەۋەبە كە دەشنى ۋەك رىگايەك بۇ دەرەۋەبەكى گەمارۋىكانى ئەمىرىك سەبىرىكېت. لەم ۋەختانەدا كە گەمارۋى ئەمىرىك لەسەر فرۇشتى نەۋى خاۋى ئىران توندە، لەۋانەبە فرۇشتى بەرھەمە نەۋىتتەبەكى ۋەك بەنزىن ۋەك رىگاپارەبەك سەبىرىكېت.

ھەرچەندە گەلكە لە زانىارىيەكانى تايبەت بە بودجە ئارپوون، بەلام لە بىرپارى گرانىردى بەنزىنەۋە دەرەكەۋىت كە بودجەى ئىران كورتى ھىناۋە و بىۋىستى بەۋە ھەبە لەرپى گرانىردى نىزى بەنزىنەۋە ئەۋ بۇشايىيە پىرىكېتەۋە. ۋەزىرى نەۋى ئىران رايگەباندوۋە كە چاۋەرۋان دەكەن لەرپى جىيەجىكردى بەرپۇزەبەكى بەكارھىنانى بەنزىنەۋە، دەۋىلەت لە سالىكدا شىتېك لە دەۋرى 738 مىلېۋن دۇلار داھانى ھەبېت. محەممەد باقر نەۋبەخت سەرۋكى رىكخراۋى بەرنامە و بودجەى ئىرانىش ژمارەبەكى ھاۋشپۇەى ئەۋەى رايگەباندوۋە و جەختى كردوۋە كە ئەۋ پارەبە بەسەر نىزىكە 60 مىلېۋن ھاۋۋىلتايدا داھەش دەكرېتەۋە. ھەلبەت بە لەبەرچاۋگىرتى گرانىۋونى كەلوپەل و خىزمەتگوزارىيە جىاۋازەكان، پىنچىت پىدانى بىرىكى ۋەك 12 دۇلار بەھەر تاككە لەۋ 60 مىلېۋن كەسەى كە باسى دەكرېت، دلنەۋايىيەك بە ھاۋۋىلتان بەدات.

لەلايەكى دىكەۋە زانىارى ھەن سەبارەت بەۋەى كە سەرەراى داھەزىنى ئاستى فرۇشتى نەۋى خاۋ، فرۇشتى بەرھەمە نەۋىتتەبەكى ۋەك بەنزىن داھاتىكى گىرنگ بۇ ئىران درووست دەكات. ئەمەش دەشنى بە دوو شىۋەى رەسمى و قاچاخىش بېت. لەبەر ئەۋەى مشتەرىيەكانى بەنزىنىش دەتۋان كەسانى ئاسايى بن، دۈزىنەۋە و گەمارۋىدانى كارىكى ئاسان نىيە بۇ ئەمىرىك. ۋەزىرى نەۋى ئىران رايگەباندوۋە كە ئەۋان لە فرۇشتى بەرھەمە نەۋىتتەبەكى كىشەيان نىيە. ۋا تەخىمىن دەكرېت كە ئىران لە فرۇشتى بەرھەمە نەۋىتتەبەكى ۋەك بەنزىن و نەۋى كوررە و گازى شىل بە ۋىلتانى دراۋسى، مانگانە 500 مىلېۋن دۇلار دەسكەۋىت. ئەمەش لەم ۋەختانەدا كە تاران دەبەۋىت بەرگەى گەمارۋىكانى ئەمىرىك بگىرېت، دەتۋانېت سەرچاۋەبەكى گىرنگ بېت.

گرانىۋونى بەنزىن، ھەلىژاردن و ناۋكۇبىيە ناۋخۇبىيەكان

تا ئىستا لانىكەم سى مەرەجەى شىيەى لە ئىران بەناۋەكانى ئايەتۋىل سافى كۆلپايگانى و ئايەتۋىل عەلەۋى گورگانى و ئايەتۋىل مەكارمى شىرازى دزايەتى خۇيان بۇ بىرپارى گرانىردى نىزى بەنزىن رايگەباندوۋە، ھەلبەت ھىشتا بەتەۋاۋى دىارنىيە دۋاى بەرگىرىيەكەى رابەرى ئىران لەۋ بىرپارە، ناپەزايى ئەۋ مەرەجەعانە تا چەند درىژەى دەبېت!

لەۋانەبە رەھەندىكى دىكەى گرانىردى نىزى بەنزىن پەيۋەندى بە ھىساباتى لايەنە جىاۋازەكانەۋە ھەبېت بۇ ھەلىژاردى پەرلەمان كە بىرپارە لە سەرەتاكانى سالى داھاتوۋدا ئەنجامبىرېت. ئەگەرىك ھەبە كە عەلى لارىجانى سەرۋكى ئىستى پەرلەمان خۇى كاندىد نەكات و بەۋجۇرەش مىللىنى سەرەكېى لە بەينى موحافىزكارەكان و گروپى ميانپەرە- رىفۇرمىستەكان بېت كە رۇخانى يەككە لە كەسە دىارەكانىيەتى. رۇخانى لە رۇژانى رابردوۋدا گەلىيە لە ھەۋلىكى دەزگاي داد كرد كە بە ۋەتى خۇى لەژىر پەردەى دزايەتى گەندەلېدا ئەجىندايەكى سىياسى جىيەجىن دەكات كە رەنگە ئامازەبەك بېت بۇ گىرانى كەسانى نىزىك لە بەرپىرسانى ئىستى ھىكۋومەت، بە تايبەت براكەى خۇى. لەبەرەمبەر ئەۋەشدا ھەرچەندە ناۋى نەھىنا، بەلام گەندەلېيەكى تايبەت بە دىارنەمانى دوو مىلار دۇلار ئاشكرا كرد كە دەشنى ۋەك شەرىكى پىشۋەختەى ھەلىژاردن سەبىرىكېت. گرانىۋونى نىزى بەنزىنىش رىكە لە بەينى مىللىنى بالەكانى دەسەلتادايە. ھىكۋومەتەكەى رۇخانى سەرەتا بەرگىرى لە بىرپارەكە دەكرد، بەلام ئىستا جەخت لەۋە دەكاتەۋە كە ئەۋان بە تەنبا بىرپارىن نەداۋە و ئەۋ بىرپارە لە دەزگايەكدا بەناۋى "ئەنجۋومەنى ھەماھەنگى ئابوۋرى" دراۋە كە دۋاى گەرانەۋەى گەمارۋىكانى ئەمىرىك، بە فەرمانى رابەرى ئىران دامەزراۋە. بەمەش نايەۋىت بەرپىرسىارى ھەموو رووداۋەكە بەسەر ئەۋدا بىشكىتەۋە.

ئەنجوومەنى ھەماھەنگىي ئابوورى بۇخۇي دەزگايەكى تازەيە كە دامەزراندەكەي ليوانلىوي مەملەننى بالەكانى دەسەلاتە. ھاشىوئەي سالانى جەنگى ئىران وعىراق كە ەلى خامنەي سەرۆككۆمارى ئەوكاتە داواي دەسەلاتى تايبەتى لە "ئايەتوللا خومەينى" كەردبوو، لەدواي گەراندەوئەي گەمارۆكانى ئەمريكاش، ەسەن رۆحانى رايگەباند كە ئىران لە جەنگىي ئابوورىدايە و لەبەر ئەوئەش، داواي لە رابەرى ئىران كەرد دەسەلاتى تايبەتى بىداتى تا بتوانىت رووبەرئووي دۇخەكە بىتەوئە. كاتى خۇي ئەو دەسەلاتانەي كە رابەرى پىشوو بە خامنەي دابوو، واينكەردبوو كە لە كاتى جەنگ، ناوئەندىبوونى بىرپار درووستىت و دامەزراوئەكانىش مەلكەچى بىرپارەكانى سەرۆككۆمار بن. ەلەبەت ئەمجارەيان ەلى خامنەي لە جياتى ئەوئەي دەسەلاتىي وەھا بە رۆحانى بىدات، ئەنجوومەنىي ھاوئاهەنگىي ئابوورى درووستكرد كە بەرپىرسانى ەرسى دەسەلاتى ئىران تىيدا بەشدارن. بەمجۆرەش، رىگەي لەوئە گرت كە ەسەن رۆحانى بە پاساوى شەرى ئابوورىيەو، بە تەنيا جەلەوى دەسەلات بگرتتە دەست. ئىستا كە دۇخەكە تەقىوئەتەو و خەلك رزاوئەتە سەرشەقام، رۆحانىش نايەوئەت بە تەنھا بەرپىرپارىي ئەو بىرپارە ەلگىرئەت و رايگەباندوئە كە ئەو رىگەي لەوئە گرتوئە نرخی بەنزىن پىنج قات زىاد بگرتت!
خالىكى دىكە ئەوئەيە كە ئەگەر خۇپىشاندانەكان بەردەوام بن، بە ئەگەرى زۆر بۇزاردى داخستنى ەلگىرئەت رۇزەف و ئەگەر وائش نەبىت، چاوپوان دەكرىت بەھوى نارەزايى خەلكوئە رىزەي بەشدارىكردنى خەلك لە جاران كەمتر بىت.

ئەنجام

بەنزىن تەنھا ھۆكارىك بوو بۇ دەرخستنى نارەزايى كەلەكەبووي خەلكى ئىران لە دۇخى ئابوورى و سياسى كە ئىستا زياتر تىكەلەوى بەكتر بوون. پىناچىت بەرپىرسانى ئىرانى ئەو وەختەي كە بىرپارى گرانكردنى بەنزىن دواو، پىشبنىي نارەزايىەكى فراوانيان كەردبىت. لەدواي گەراندەوئەي گەمارۆكانى ئەمريكا، ئىران لەرپى كۆنترۆلكردنى نرخی بەنزىن و نان كە بەكيان وەك خۇراكىكى سەرەكى و ئەوئەرىشان وەك پىداوئىستىي گواستەوئە بايەخىكى بەكجار زۇريان بۇ چىنى ناوئەپاست و كەمدەرامەت ەيە، ەھولنى دابوو نارەزايى خەلك زياتر نەبىت. دەسبەردن بۇ بەكىك لە پىداوئىستىيە سەرەكئىيەكان دەتوانىت نارەزايىەكان پايەدارتر بكات. لەلەيەكى دىكەوئە ئەزموونى سى سالى رابردووش سەلماندوويەتى كە سەركوئەتەردن نەتوانىوئە رىگا لە دووبارەبوونەوئەي خۇپىشاندان لە ئىران بگرتت. بىشك ئەوئە لەگەل چىرانى ئىنتەرنىت و بىئاكايى خەلك لە بەكتر، دەتوانىت كارىگەرى لەسەر خۇپىشاندانەكان دانىت، بەلام ئەستەمە كۇتايى بە نارەزايىەكانى خەلك بەئىننىت. تەننەت ئەگەر خۇپىشاندانەكانىش دابمركئىنەوئە، دىسان گۇرانى سياسى لە ئىران لەوانەيە درەنگ و زووى ەبىت، بەلام شتىكى ەتمىيە. ئا لەبەرئەوئەش، پىوئىستە كورد بە گشتى و ەھرىمى كوردستان بە تايبەتى، خۇي بۇ سىنارىو جياوازەكانى دۇخى ئىران ئامادە بكات.